

A haris (*Crex crex*) védelme Győr-Moson-Sopron megyében

Conservation of Corncrake (*Crex crex*) in Győr-Moson-Sopron County (NW Hungary)

TATAI SÁNDOR

A haris (*Crex crex*) eurázsiai elterjedésű faj, a hazai 350-1200 revírből álló költőállomány közel egyharmada Zemplén megyében található. Magyarországon rendszeres fészkelő. Főként éjszakai aktivitású, a revírfoglalás és a násztevékenység szinte kizárólag éjszaka történik. Ideális élőhelyei a facsoportokkal, fasorokkal tagolt üde, magas fűvű rétek, de Észak-Európában gabonában is gyakori. Talajon fészkel, meglehetősen magas fészket épít száraz növényi részekből. Poligám faj, a revírfoglalásra pedig jellemző az aggregáció, fontos a hímek közti hang kontaktus. A veszélyeztető tényezők fontossági sorrendje még nem tisztázott, valószínűsíthető, hogy az elterjedési terület különböző országaiban, régióiban más és más, hazánkban az alábbiak:

- a nedves gyepek kiszáradása nagyarányú élőhelyvesztést jelent,
- a gyepek túlhasznosítása, nem megfelelő agrotechnikai módszerek alkalmazása vagy éppen a gyepek felhagyásának hatására felgyorsuló szukcessziós folyamatok is élőhelyvesztést, illetve eredménytelen költséket eredményeznek,
- predátorok (róka, varjúfélék, fehér gólya stb.) kártétele,
- vonulási, telelési veszteségek.

Az MME Kisalföldi Helyi Csoport működési területén átvonuló, illetve költő állomány érdekében 2001-től aktívan foglalkozunk a faj védelmével. A munka során alkalmazott védelmi intézkedések: az állományfelmérés, a szemléletformálás, a kaszálások térbeli és időbeli irányítása és a megfelelő agrotechnikai módszerek előtérbe helyezése.

Az állományfelmérés a haris esetében is több célt szolgál, de mindenképpen a munka alapját képezi. A hosszútávú állományadatokat összevetve egyéb változókkal (időjárási- és csapadékviszonyok, a potenciális élőhelyeken alkalmazott agrotechnikai módszerek és termesztett növénykultúrák) hasznos ismereteket nyerhetünk a faj élőhelypreferenciájáról, ökológiai igényeiről. A revíreknek a költési időszak első felében történő feltérképezése pedig az egyes fészkelj megóvásához nélkülözhetetlen. A szemléletformálás célcsoportját elsősorban a gazdálkodók jelentik, tárgya pedig a megfelelő agrotechnikai módszerek előtérbe helyezése, valamint a kaszálások térbeli és időbeli irányítása. A természetbarát agrotechnikai módszerek, úgymint a riasztólánc használata, az orrkasza mellözése, a csökkentett sebességű kaszálás, a helyes kaszálási irány alkalmazásával a harisfészkelj megóvása mellett nagyságrendekkel csökkenthető az egyéb élőlények elpusztítása is. A kaszálások időbeli irányításához már szükség van az adott terület védendő természeti értékeinek módszeres számbavételéhez, ugyanis csak így lehet a különböző ökológiai igényű fajok legtöbbjének megfelelő kaszálási időpontot meghatározni. A haris esetében legkorábban július második felében, de lehetőség szerint csak augusztusban kezdhető meg a gépi kaszálás. Korábbi időpontban a még nem kellően fejlett fiókák vagy tojásos fészkelj megsemmisülése szinte biztosra vehető. A kaszálások térbeli irányítása az ismertté vált revírek megóvását szolgálja, oly módon, hogy körülöttük lehetőség szerint minél nagyobb, de legalább 1,5 ha nagyságú terület kaszálását késleltetjük a fiókák kifejlődéséig. Egymáshoz közel lévő revírek esetén lehetőség szerint összefüggő kaszátlan területeket jelölünk ki. Az eredményes harisfészkelésekhez szükséges késői kaszálási időpontok ellen sajnos több tényező is hat. A gyepek általános kiszáradása lehetővé teszi a korábbi időpontban végzett kaszálásokat, gyakorlatilag már május végén, június elején szárazak, géppel járhatóak a gyepek. A munkaszervezés szempontjából is az a kedvező, ha június közepére, az aratás megkezdésének idejére végeznek a szénabetakarítással. Továbbá a később kaszált, megöregedett fűből készült szénának kisebb a beltartalmi értéke és a sarjuszéna mennyisége is kevesebb, így gazdaságilag egyértelműen előnyösebb a korai időpontban végzett kaszálás. Fentiek miatt nagyon nehéz a gazdálkodókat rábírni a kaszálások idejének késleltetésére, erre hosszú távon csak a megfelelő nagyságrendű természetvédelmi célú agrártámogatások nyújthatnak megoldást. A táblázatban az elmúlt évek során feltérképezett revírek számát találjuk. A potenciális fészkelőhelyek nagy részét felmértük, így az adatok nagy pontossággal tükrözik az adott területek fészkelő állományát, amely láthatóan csupán néhány tíz revírből áll, tehát egy-egy fészkelj megmentése is nagy jelentőséggel bírhat.

	2004	2005	2006
Észak-Hanság	10 revír	14 revír	17 revír
Dél-Hanság	16 revír	3 revír	1 revír
Bősárány, Öreg-Hany	2 revír	0 revír	0 revír
Tóköz	2 revír	1 revír	0 revír
Répcse-mente			14 revír

Ismert harisrevírek száma a Kisalföldön 2004–2006 – Number of known Corncrake territories between 2004-2006

Summary

The usual habitats of Corncrake (*Crex crex*) in Hungary are wet hay meadows and grasslands. The major threats to the species are drainage of the habitats and modern agricultural technology, which intensified the grassland management, especially the mowing practices and Corncrake has, therefore received the category Near Threatened on the Hungarian Red List of birds. The Kisalföld Local Group of MME (Birdlife Hungary) has started to explore the nesting areas and the corncrake population in Győr-Moson-Sopron County in 2001, which made possible to do protective actions for the species. The best ways to protect the Corncrake population is application of sympathetic grassland management and mowing regime, which are right timing, using a chain on the mower machine to alert the Corncrakes and leaving an uncut area around the discovered nests or territories.